

Makale/Article

Osmanlı Literatüründe Kadın Ben-Anlatılarına Bir Katkı: Çerkes Mehmed Şartlık Beg'in Hâtunu Hafize Kadın'ın 1805-1808 Tarihli Rüya Anlatıları

A Contribution to Women's Self-Narratives in Ottoman Literature: The Dream Narratives of Hafize Kadın, Wife of Çerkes Mehmed Şartlık Beg (1805-1808))

ELMİN ALİYEV

Bağımsız Araştırmacı
Independent Scholar

(elminaliyev@gmail.com), ORCID: 0000-0001-6936-9592.

Geliş Tarihi / Date of Arrival: 13.04.2023

Kabul Tarihi / Date of Acceptance: 12.05.2023

Aliyev, Elmin. "A Contribution to Women's Self-Narratives in Ottoman Literature: The Dream Narratives of Hafize Kadın, Wife of Çerkes Mehmed Şartlık Beg (1805-1808)."

Ceride 1:1 (Haziran/June 2023): sayfa/pp.129-147

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10015617>

Öz

Tanzimat öncesi Osmanlı ben-anlatıları literatürünün henüz yeterince araştırılıp tasnif edildiği söylenemez. Bununla birlikte son yıllarda gerçekleştirilen bazı önemli çalışmalar oldukça çeşitli ve zengin bir literatürün oluşturulabileceğini göstermektedir. Bu literatürün tam olarak hangi türden eserlerin ekseninde oluşacağı önceden belirlenemez fakat rüya anlatılarının bu literatürde özel bir yer işgal edeceği ifade edilebilir. Bu makalenin konusunu oluşturan rüya kayıtları, halen Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi TSMA.E. 0874 numarada muhafaza edilen bir yapraktan ibaret belgedir. Rika hatla yazılı belge 1220/1805-1223/1808 yılları arasına tarihlenen toplam yedi adet rüya anlatısını ihtiva etmektedir. Söz konusu rüyaların en önemli özelliği ise Hafize adlı bir kadın tarafından yazıya dökülmüş olup, türünün nadir örnekleri arasında bulunmasıdır. Makalenin hedeflerinden ilki, mezkûr rüya anlatılarının yapısal özelliklerini ve içeriklerini tanıtmak, özellikle Asiye Hatun'un rüya defteri ile benzer ve farklı yönlerini aydınlatmaktır. İkinci hedef ise yazarın ben-merkezli anlatı üslubunu incelemek, rüyaları hangi amaç doğrultusunda ele aldığını belirlemeye çalışmaktır. Bu hedefler doğrultusunda Hafize Kadın'ın rüyalarının dönemin sosyo-politik yaşamı ile ilişkisi özellikle mercek altına alınacaktır.

Anahtar Kelimeler

Rüya anlatısı, Ben-anlatısı, Hafize Kadın, Asiye Hatun, Osmanlı.

Abstract

The literature on Ottoman self-narratives before the Tanzimat has not yet been sufficiently researched and classified. However, some important studies carried out in recent years show that a very diverse and rich literature can be created. The exact genres of this literature cannot be determined in advance, but it can be stated that dream narratives will occupy a special place in this literature. The dream records that constitute the subject of this article consist of a one-leaf document preserved in the Directorate of State Archives Ottoman Archive under the number TSMA.E. 0874. The document, written in rika script, contains a total of seven dream narratives dated to the years 1220/1805-1223/1808. The most important feature of these dreams is that they were written down by a woman named Hafize and are among the rare examples of their kind. The first goal of the article is to introduce the structural features and contents of the aforementioned dream narratives, and in particular to illuminate their similarities and differences with Asiye Hatun's dream notebook. The second goal is to examine the author's self-centered narrative style and to try to determine for what purpose she handles dreams. In line with these objectives, the

relationship between Hafize Kadın's dreams and the socio-political life of the period will be particularly scrutinized.

Keywords

Dream narrative, Self-narrative, Hafize Kadın, Asiye Hatun, Ottoman.

Giriş

Rüyalar, İslamî gelenekten beslenen ilgili literatürde genellikle (i) rahmânî, (ii) şeytânî ve (iii) nefsânî şeklinde üçlü bir tasnife tabi tutulmaktadır. Bunlardan günlük meşgalelere dair hayal ve kuruntuların ürünü olarak yorumlanan üçüncü kısım dışarıda bırakılırsa, İslam kültüründe rüyaların daha ziyade rahmânî-şeytânî ölçütüne göre değerlendirildiğini ifade etmek mümkündür. *Rüyâ-yı sâdika* ve *rüyâ-yı sâliha* şeklinde de tabir edilen rahmânî rüyalar Hz. Peygamber tarafından *mübeşşirât* olarak nitelendirilmiş ve ulvî âlemden edinilen söz konusu müjdeleyici bilgi ve işaretlerin kıyamete kadar devam edeceği bildirilmiştir. Buna karşılık şeytan'ın vesveseleri sonucundan ortaya çıktığına inanılan karışık düş ve telkinlerin anlatılıp yorumlanması dahi sakıncalı görülmüştür.¹

Bu nedenledir ki Osmanlı toplumundan hemen hemen her sosyal zümre için rüyalar özel bir anlam taşımış, *intisap* veya *seyr ü sülûk* gibi manevî yolculuk sürecini aydınlatan ilahî mesaj, iyi ve kötü olayların habercisi ya da siyasî meşrulaştırma aracı olarak telakki edilmiştir.² Neticede aralarındaki küçük anlam farklılıkları da gözetilmek suretiyle *vâkıa*, *hulm*, *düş*, *menâm*, *hâb*, *rüya* vb. benzeri kavramlar ekseninde Arapça, Farsça ve Türkçe yazılan önemli bir literatür oluşmuştur.³ Bu literatürün büyük bir kısmının sufi çevrelerin kaleminden çıktığı açıktır. Bu nedenledir ki *Hurde-i tarîkat* ve

1 Bkz. İlyas Çelebi, "Rüya", *DİA*, XXXV (2008), 306-9; Cemal Kafadar, "Mütereddit Bir Mutasavvif: Üsküplü Asiye Hatun'un Rüya Defteri: 1641-1643", *Kim Var İmiş Biz Burada Yoğ İken (Dört Osmanlı: Yeniçeri, Tüccar, Derviş ve Hatun)*, (İstanbul: Metis, 2022), 141.

2 Konumuz itibarıyla dar bir çerçevede ele alıp Osmanlı dönemi üzerinden özetlemeye açtığımız rüya anlatıları hakkındaki kapsamlı çalışmalar için bkz. Özgen Felek-Alexander D. Knysh (ed.), *Dreams and Visions in Islamic Societies* (Albany: Suny Press, 2012); Louise Marlow (ed.), *Dreaming Across Boundaries: The Interpretation of Dreams in Islamic Lands* (Cambridge: Harvard University Press, 2007).

3 Rüya anlatılarına ilişkin örnek eserler için bkz. Üveys b. Muhammed el-Alaşehirî Veysi, *Hâb-nâme-i Veysi*, haz. Mustafa Altun (İstanbul: MVT Yayıncılık, 2011); Tacizâde Sadî Çelebi, *Hayru ahlâm*, Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 2580; Semra Çörekçi, "The Dream Diary of an Ottoman Governor: Kulakzade Mahmud Pasha's *Düşnama*", *International Journal of Middle East Studies* 53 (2021): 331-35.

Risâletü'l-Hüdâ adlı eserlerinde seyr ü sülûku tamamlayabilmenin temel ilkelerini açıklayan Halvetî şeyhlerinden Yiğitbaşı Velî'ye (ö. 910/1505) göre bir mürid gördüğü rüyaları şeyhinden asla gizlememeli ve eksiksiz biçimde ona anlatmalıdır. Müridin manevî gelişimine yön veren şeyh için önemli ipuçları içerdiğinden rüyaların anlatılmaması tarikat âdâbına aykırı bir davranış olarak değerlendirilmektedir.⁴

Şunu da belirtelim ki tasavvuf erbabının bu yaklaşımı kimi araştırmacılar tarafından bir "otorite kurma" aracı olarak yorumlanır. Örneğin rüya tabiri için mürşide başvurulmasını "itiraf güdüsünün yansıması" şeklinde ilginç bir bakış açısıyla yorumlayan Katz'a göre, kendi sırlarını mürşidine aktaran bir mürit aslında onun dünyevî ve manevî üstünlüğünü tanıdığını ortaya koymaktadır.⁵ Sebep ne olursa olsun özellikle tasavvuf çevrelerinde rüya, vâkıat, tecelliyat vb. kavramlar ekseninde ciddi bir külliyyatın oluştuğu açıktır. Üstelik bu külliyyat sadece tasavvufi/dinî meselelere değil aynı zamanda evlilik, eğitim, seyahat gibi gündelik olaylara dair anlatıları da ihtiva etmektedir. Öte yandan elimizdeki farklı örnekler, rüya anlatısı türünden eserlerin sadece tarikat erbabına atfedilmesini engellemekte, rüya anlatılarının manevî tekamül çerçevesi dışında farklı motivasyonlarla da yazılabileceğini göstermektedir. Örneğin Taşköprülüzâde Ahmed Efendi (ö. 968/1561) kadılık mesleğini tercih etme nedenini *Şakâik*'te anlattığı iki rüyayla açıklamakta, Evliya Çelebi (ö. 1095/1684 [?]) seyahatlerine bir rüya üzerine başlamaktadır.⁶ Yine gerek Fleischeir, Kafadar ve Karahasanoğlu gibi tarihçilerin tespitleri gerekse de arşiv raflarında saklı bulunan bazı belgeler⁷ kimi rüyaların, sosyal konumun iyileştirilmesi veya kariyer hayatındaki terfi beklentisi amacıyla kaydedildiğini gözler önüne sermektedir.⁸

4 Ahmet Ödge, "Osmanlı Dönemi Tekke Hayatına Bir Örnek: Yiğitbaşı Veli ve Tarikat Usulü," *Osmanlı Toplum*, haz., Güler Eren and Halil İnalıcık (Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 1999), IV, 526.

5 Jonathan G. Katz, "Dreams in the Manağib of a Moroccan Sui Shaykh: 'Abd al-'Aziz al-Dabbagh (d. 1131/1719)" *Dreaming Across Boundaries: The Interpretation of Dreams In Islamic Lands*, haz. Louise Marlow (Washington, DC: Harvard University Press, 2008), 271.

6 Osmanlı entelektüel çevrelerinde müzik, mimari, katiplik, kadılık vb. türden farklı meslek ve sanat alanlarına yönelik tercih veya yergilerin rüyalar üzerinden temellendirilmesine dair genel bilgi için bkz. Aslı Niyazioğlu, *17. Yüzyıl İstanbul'unda Rüyalar ve Hayatlar*, trc. Ayşen Anadol (İstanbul: Doğan Kitap, 2020), 108-13.

7 Şehzâdelerin saltanatla müjdelendiği rüya anlatı örnekleri için bkz. OA, *TS.MA.E.*, 0750/38; *TS.MA.E.*, 0757/58.

8 Bkz. Cornell H. Fleischer, "Katiplerin Rüyaları: Osmanlı Kalemîyye Sınıfında Kehanet ve Endişe," çev. Ahmet Tunç Şen, *Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII. Mecmua: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı*, haz. Hatice Aynur v.dğr. (İstanbul: Turkuaz, 2012), 435-52; Kafadar, "Müteredditt Bir Mutasavvıf: Üsküplü Asiye Hatun'un Rüya Defteri: 1641-1643", 122-191; Selim Karahasanoğlu, *Kadı ve Günlüğü: Sadreddinzâde Telhisî Mustafa Efendi Günlüğü (1711-1713) Üstüne Bir İnceleme*, 2. Baskı (İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2021), 121-7.

Konuyu ben-anlatısı kapsamındaki rüyalara odaklayacak olursak, bu mevzuda müstesna özellik arzeden iki eseri özellikle belirtmemiz gerekir. İlki, Sultan III. Murad tarafından, intisap ettiği mürşidi Şüca Dede'ye gönderildiği iddia edilen mektupları hâvi *Kitâbü'l-Menâmât*'tır.⁹ Eseri ayrıcalıklı kılan husus içeriğinin bir Osmanlı sultanına ait düşlerden ve manevî tecrübelerden oluşmasıdır.¹⁰ Bahsi geçen ikinci eser ise XII. yüzyıl gibi erken bir tarihte kadın bir mutasavvıfın yine şeyhi ile mektuplaşmak saikiyle yazıya döktüğü *Üsküplü Asiye Hatun'un Rüya Defteri*'dir.¹¹ Gerek XVII. yüzyıl Üsküp çevresindeki sosyo-politik yaşama, gerekse de bir kadın müridin şeyhi ile olan ilişki düzeyine dair kıymetli bilgiler içeren bu rüya defteri/günlüğü ile aynı hacme sahip benzer bir eser henüz tespit edilmiş değildir. Bununla birlikte makalemizin konusunu teşkil eden rüya "kayıtları" Osmanlı toplumunda kadınlara ait rüya anlatılarının *Üsküplü Asiye Hatun'un Rüya Defteri* ile sınırlandırılmayacağını göstermektedir.¹²

Bahsi geçen rüya anlatıları, halen Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivleri (OA) *Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi, Evrak* (TSMA.E.) 0874 numarada muhafaza edilen bir belge halinde günümüze ulaşmıştır. Rika hatla yazılı bir yaprak hacmindeki belgede herhangi bir başlığa yer verilmemiş, arka sayfasına ise "*Tophân[el]'de Ağa Câmi Yenimahalle Çukurçeşme'de Sâkin Çerkes Mehmed Şartlık Beg'in Hâtunu Hafize Kadın*" kaydı düşülmüştür. Söz konusu kayıt, rüyayı gören kişinin Tophâne civarında oturan Çerkes Mehmed Şartlık Bey'in eşi Hafize adlı bir kadın olduğunu tescilliyorsa da bütün araştırmalarımıza rağmen bu isimlerle ilgili herhangi ek bilgiye ulaşamamıştır. Dolayısıyla Hafize Kadın'ın ailesi, doğum yeri, yaşı, öğrenim düzeyi, ait olduğu sosyal tabaka, rüyalarını kaleme alma motivasyonu vb. bilgilere ışık tutacak herhangi bir ek kaynağa ulaşamamıştır. Bu da kendisinin en iyi halde orta tabakadan "kısmî" okur-yazar bir "hoca kadın/bacı kadın" olma ihtimalini gündeme taşımaktadır.¹³

9 Diğer Osmanlı sultanlarına atfedilen münferit rüya anlatıları için bkz. Ekrem Şama, *Osmanlı Düşünüyordu: Padişahların Salih Rüyaları* (İstanbul: Gonca Yayınevi, 2013).

10 Günümüze tek nüsha halinde ulaşan eserin neşri için bkz. *Kitâbü'l-Menâmât: Sultan III. Murad'ın Rüya Mektupları*, haz. Özgen Felek (İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2014).

11 Kafadar, "Müteredditt Bir Mutasavvıf: Üsküplü Asiye Hatun'un Rüya Defteri: 1641-1643", 122-91.

12 Amasya'da Biçâre Ana Karı (Kızı) adlı bir kadının II. Bâyezid'in saltanat ve fetihlerini müjdelemek üzere Valide Sultan'a arzettiği rüya anlatısı da bu bağlamda önemli bir belge olarak değerlendirilmelidir. OA, TS.MA.E., 0750/38.

13 Herhangi bir akademik dayanağı olmamakla birlikte buradaki "hoca kadın/bacı kadın" vasfı Asiye Hatun'un mektuplarını şeyhine ulaştıran kişiden mülhem olarak kullanılmaktadır. Bkz. Kafadar, "Müteredditt Bir Mutasavvıf: Üsküplü Asiye Hatun'un Rüya Defteri: 1641-1643", s. 135-37, 158-59.

Belge toplam yedi adet rüya anlatısını içermektedir. Hattın Hafize Kadın'a mı yoksa başka birine mi ait olduğu belirsizdir. Kullanılan dil ve üslup, yine yer verilen basit yazım hataları imla veya istinsah eden kişinin entelektüel kesimden olmadığı intibayı uyandırmaktadır. Sonuncusu hariç tutulmak kaydıyla rüyaların görüldüğü tarihler doğrudan veya dolaylı olarak verilmiştir. Bunlardan ilki, hicrî 1222 senesi Şaban ayının ilk Cuma gecesine tarihlendirilmiştir ki bu da miladî takvime göre tahmini olarak 09 Ekim 1807 tarihine ([06] Şaban 1222) denk gelmektedir. Rüyasında semadan kendisine bir sada geldiğinden ve üç beyaz kuş gönderildiğinden bahseden Hafize Kadın, Hz. Peygamber'in lütfuna mazhar olmuş, aydınlık nurun içerisinden yeryüzüne inen üç kız sakal-ı şerîfle onun gözüne sürme çekmiştir.

İkinci ve üçüncü rüyaların kesin tarihi belirtilmemiştir. Fakat her iki anlatının başında geçen "*işbu mâh-ı Şâban-ı Şerîf'de bir cum'a gecesinde*" tabiri, söz konusu rüyaların takriben 16, 23 veya 30 Ekim 1807 (13, 20 veya 27 Şaban 1222) tarihlerinden herhangi birinde görüldüğüne dair ipucu vermektedir. İkinci rüya tıpkı birincisi gibi Hafize Kadın'ın Hz. Peygamber tarafından kutsandığına tanıklık etmekte olup, O'nunla birlikte beş vakit namaz kıldığı aktarılmaktadır. Üçüncü rüyanın içeriği ise daha farklı bir mecraya evrilmiştir. Burada ümmetine Kevser ikram eden Hz. Peygamber tarafından davet edilen Hafize Kadın, Kevser'den içmek yerine ona dalarak arınmış ve böylelikle de büyük bir kalabalık oluşturan diğer insanlardan ayrılmıştır. Dahası ikinci rüyada kendisini "*Âhirette bana, dünyada pâdişaha emânet ol.*" şeklinde uğurlayan peygamberden bu defa Eyüb Sultan ve Aya-sofya Câmii şeyhlerini bilgilendirmek üzere bir vazife dahi almıştır.

25 Ekim 1808 (05 Ramazan 1223) tarihine işaret eden dördüncü rüyadaki anlatı ilk üç rüyanın devamı niteliğindedir. Hafize Kadın, sadrazam Alemdar Mustafa Paşa'nın (ö. 1223/1808) tebdil-i kıyafet edip bir camide bulunduğu haberini alır ve onunla görüşmeye gider. Mustafa Paşa onunla görüşür ve daha önceki rüyada aldığı irşat vazifesini kendisine neden söylemediğini sorar. Hafize Kadın, bir *nisâ tâifenin* sadrazamla görüşmesinin ne kadar zor olduğunu ve kendisi gibi *hakir* birinin sözünün dinlenmeyeceğini anlatır. Mustafa Paşa ise "*Şimdi bende iş [?] kalmadı. Benden sonra kalabalık savdukda ümmet-i Muhammed'e söyle, yazk olmasın.*" diyerek aldığı vazifeyi gerçekleştirmesi gerektiğini tenbihler. Dördüncü rüyayı önemli kılan iki husustan birincisi de aslında Mustafa Paşa'nın bu tenbihidir. İlerleyen sayfalarda bahsedileceği üzere Mustafa Paşa rüyanın görüldüğü tarihten kı-

sa süre sonra yeniçeri ayaklanmasında öldürülmüştür. Dolayısıyla Mustafa Paşa'ya söylenen “*Şimdi bende iş [?] kalmadı.*” ibaresi -şayet belgede bir imla/istinsah hatası bulunmuyor ve farklı bir anlam kastedilmiyor ise- gelecekte vuku bulacak bu olayın Hafize Kadın'a ilham edildiği gibi bir ima içermektedir.

İkinci husus ise buraya kadar izlenen kronolojinin diğer üç rüyada kısmen bozulup, geriye gidilmiş olmasıdır. Şöyle ki beşinci rüyanın “*bin iki yüz yigirmi senesinin Ramazan-ı Şerîf âhirine yakın*”, yani 17-22 Aralık 1805 tarihinde görüldüğü kayıtlıdır. Tophâne Çarşısı'nda geçen rüyada Hafize Kadın sözlü irşat vazifesinden bir bakıma aktif “cihat” eylemine geçiş yapmakta, kefere tarafından esir edilip hayat kadını olarak kullanılan üç Müslüman kızı esaretten kurtarmaktadır. Söz konusu kızlar aslında Müslümanlar tarafından satılmış ve padişah bile kafirlere karşı onların hakkını gözetememiş iken Hafize Kadın ilahî yardım sayesinde kızları kurtarmış ve bu uğurda bir kefereyi katletmekten bile çekinmemiştir. Anlaşıldığı kadarıyla Hafize Kadın devletin içinde bulunduğu siyasi kaos ortamının sosyal düzeni nasıl tehdit ettiğini vurgulamak üzere Müslüman kızların esir edilerek hayat kadınlara dönüştürüldüğünün altını çizmiş, hatta olayın ciddiyetini göstermek için kişisel mahremiyet alanına giren sırları açıklamaktan kaçınmamıştır. Daha da önemlisi -dinî hassasiyetleri sürekli ön planda tutmasına rağmen- birden fazla kişiyle cinsel ilişkide bulunduğunu itiraf eden kıza dahi zina ve fuhuş suçlamasında bulunmamış, aksine mağdur ve mazlum olarak görüp kurtarmaya çalışmıştır.

Belgede yer alan altıncı rüyanın tarihi dolaylı olarak belirtilmiş olup, “*bu sene Ramazan Bayram[ı] gününden sonra cum'a gece[si]*” ibaresiyle [27] Aralık 1805 ([05] Şevval 1220) tarihine işaret edilmiştir. Hafize Kadın'ın bu rüyası “ulemâ kavuklu” başka bir kimsenin rüyası ile ilişkilendirilmektedir. Söz konusu âlimin rüyasını tabir eden muabbir, beş seneden beridir devam eden dünyalık kavgasının Hakk'ın azabını gerektirdiğinin altını çizer. Bundan kurtulmak içinse Hafize Kadın'ın söylediklerinin uygulanması icap etmektedir.

Nihayet yedinci rüyanın tarihi yıl, gün ve ay olarak kaydedilmemiş, sadece “*Kurban Bayramı gecelerinde[n] bir gece cum'a gecesi*” görüldüğü vurgulanmıştır. Bu rüyada Hz. Peygamber'in, asılı duran zencir ile hamâile balık suretli bir yılan gibi sarıldığı görülmektedir. Ümmet-i Muhammed davranışlarını düzeltmedikçe Hz. Peygamber kendisini aşağı bırakmak ister, fa-

kat Hafize Kadın, “*Etmeyesiz düşmeyesin, eger sen düşersen yer gök aşığa düşer, ümmet-i Muhammed harab olur.*” diye duruma müdahale edip, Müslümanların davranışlarını kendisi düzeltmeye çalışır. Sonunda Hz. Peygamber kendisini aşığı bırakırsa da “*Fâtımâ-yı habîb adına*” şeklinde bir nida duyulur ve Allah’ın yardımıyla Hz. Peygamber tekrar yükselir.

Bu bilgilerden hareketle Hafize Kadın’ın rüyalarını -en azından çoğunluk itibarıyla- 1805-1808 (1220-1223) tarihleri arasında gördüğünü ifade etmek mümkündür. Kendisi veya çevresi hakkında ayrıntılı bir biyo-bibliyografik veriye ulaşamadığımız için bu tarihlerin Hafize Kadın’ın psikolojik ve sosyal yaşamı açısından tam olarak ne anlama geldiğini belirlemekten maalesef ki uzacağız. Bununla birlikte bazı nüanslardan hareketle söz konusu anlatılar dönemin sosyo-politik olayları ile irtibatlandırılabilir. Öyle ki halk tabakasından olan bir kadının rüya anlatılarının saray arşivlerine girmesini sağlayan nedenin de bu nüanslarda saklı olduğu kanaatindeyiz.

Daha açık bir ifadeyle rüyaların kaleme alındığı yıllar, gerek dış gerekse de iç siyaset itibarıyla Osmanlı merkezi yönetiminde ciddi kargaşanın yaşandığı bir zaman dilimine denk düşmektedir. Sultan III. Selim’in (ö. 1223/1808) uygulamaya çalıştığı nizâm-ı cedîd sürecine yeniçeriler tarafından ciddi muhalefet edilmesi ve dış ilişkilerdeki savaş durumu Pazvandoğlu, Tepedelenli, Belgrad ve Sırp isyanlarının önlenmesini zorlaştırmıştır. Aynı şekilde Hicaz’da ortaya çıkan siyasi kargaşa ve Vahhâbî isyanı engellenememiş, Mekke işgal edilerek Hz. Muhammed’in kabri hariç bütün ziyaret yerleri yıkılmış (1805), Mescid-i Nebevî yağmalanmış ve savaş dolayısıyla hac ziyaretleri askıya alınmıştır ki bütün bunların halk nezdinde huzursuzluk doğurmadığı düşünülemez.¹⁴ Gerçi aynı dönemde payitahttaki siyasi durumun da istikrarlı olduğu söylenemezdi. 1807’de İngiliz Vakası ve Kabakçı İsyanı Sultan III. Selim’in tahttan indirilerek katledilmesi ve Sultan IV. Mustafa’nın (ö. 1223/1808) cülusu ile sonuçlanmıştır.¹⁵ Alemdar Mustafa Paşa’nın (ö. 1223/1808) orduyu İstanbul’a getirmesiyle birlikte IV. Mustafa’nın yerine II. Mahmud (ö. 1255/1839) tahta çıkarılmış ve kendisi de sada-

14 Bkz. Eyüp Sabri Paşa, *Tarih-i Vehhâbiyan (Vehhâbiler Tarihi)*, trc. Süleyman Çelik (İstanbul: Bedir Yayınevi, 1992), 69, 82-3; Ahmet Vehbi Ecer, *Tarihte Vehhabi Hareketi ve Etkileri* (Ankara: Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, 2001), 141; Mustafa S. Küçükbaşçı, “Medine”, *DİA*, XXVIII (2003), 305-18; “Mekke”, *DİA*, XXVIII (2003), 555-75.

15 Sultan III. Selim’in tahttan indirilmesi ve Sultan IV. Mustafa dönemindeki olaylar için bkz. Stanford J. Shaw, *Eski ve Yeni Arasında Sultan III. Selim Yönetiminde Osmanlı İmparatorluğu*, trc. Hür Güldü (İstanbul: Kapı Yayınları, 2008), 505-60.

rete atanmıştır. Bu sayede şehirde istikrar ve huzur tekrar sağlanmaya çalışılmışsa da âsîleri cezalandırmak için sert tedbirler alması Alemdar Mustafa Paşa'nın yeniçeriler tarafından öldürülmesine yol açmıştır. Alemdar Vakası olarak tarihe geçen bu olaylar zinciri (16-19 Kasım 1808) İstanbul'da büyük tahribat ve kargaşa doğurmuş, büyük yangınlar çıkmıştır.¹⁶

Hafize Kadın'ın rüya anlatılarının tam da bu kaos ortamından dolayı saraya sunulduğu düşünülebilir. Zira ona göre, "Bu âlem-i nâs birbirine düşdü, birbirini katletti. İşte Hak tarafından cehennem 'azâb oldurdu." Dolayısıyla, istikrarın sağlanması ve ümmet-i Muhammedî'nin felaha ermesi için rüyada kendisine iletilen ikaz ve buyrukların dikkate alınması gerekmektedir.

Meseleye "serbest" ve "resmi" rüya tasnifi¹⁷ bakımından yaklaşırsak, Asiye Hatun'da olduğu gibi¹⁸ Hafize Kadın'ın da ikinci bağlamdan yana tercihte bulunduğunu söyleyebiliriz. Başka bir ifadeyle o, rüyalarındaki bireysel yaşantılarını, duygu ve düşüncelerini aktarırsa da bütün bunları üstlendiği vazifenin bir gereği olarak anlatır. Üstelik Asiye Hatun'dan farklı olarak mütereddüt izlenimi bırakmaz, çok daha özgüvenli bir üslup sergiler. Bunun muhtemel nedenlerinden biri ise rüyalarını tasavvufi bir bağlamda anlatmamasıdır. Hafize Kadın'ın rüyaları, gerek içerdikleri "sembolik/mistik" imgeler ve görülme zamanları, gerekse de bu zaman dilimlerindeki kendi fiziksel konumu itibarıyla mütedeyyin bir kişiye işaret etmektedir. İlk beş rüyayı, mutad biçimde "gündüz sâim geceleri kâim" olarak idrak ettiği üç aylardan Şaban ve Ramazan'da (özellikle Cuma veya bayram geceleri) görmüş, diğer iki rüyayı ise Cuma ve Kurban bayramı gibi mübarek günlerle ilişkilendirmiştir. Aynı şekilde genellikle sabaha karşı ve seccade üzerinde uykuya daldığı zaman rüya gördüğünü vurgulaması bu anlamda manidardır.

Hafize Kadın'ı rüyalarını yazmaya iten asıl gaye tasavvufî nedenlere (intisap, seyr ü sülûk vb.) matuf olmadığı gibi, müjdeleme de değildir. O, ister zımnen isterse de açık şekilde olsun rüya anlatımına karşılık maddi beklen-

16 1808/1223 yılı içerisinde İstanbul'da gerçekleşen olaylar ve bunların halk nezdindeki bazı olumsuz etkileri hakkında ayrıntılı anlatım için bkz. Şânî-zâde Mehmed Atâullah Efendi, *Şânî-zâde Tarihi [Osmanlı Tarihi (1223-1237/1808-1821)]*, haz. Ziya Yılmaz (İstanbul: Çamlıca, 2008), I, 25-193; Fahri Ç. Derin, "Yayla İmâmî Risalesi: Târih-i Vekâyi-i Selimiyye", *TED* 3 (1973): 213-72; Câbi Ömer Efendi, *Câbi Târîhi: (Târih-i Sultan Selîm-i Sâlis ve Mahmûd-ı Sâni): Tahlil ve Tenkidli Metin*, haz. Mehmet Ali Beyhan (Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2003); Aysel Yıldız Danacı, "1807 ve 1808 Olaylarında İstanbul", *Antik Çağ'dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi: Siyaset ve Yönetim*, ed. Coşkun Yılmaz (İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş.; Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM), 2015), II, 147-55.

17 Bronislaw Malinovski, *Sex and Repression in Savage Society* (New York: Meridian Books, 1955), 89-90.

18 Kafadar, "Mütereddüt Bir Mutasavvîf: Üsküplü Asiye Hatun'un Rüya Defteri: 1641-1643", 142.

ti imasında bulunmamaktadır. Dolayısıyla, bir yandan Sultan III. Murad'ın *Kitâbü'l-Menâmât*'ı ve *Üsküplü Asiye Hatun'un Rüya Defteri* tarzındaki tasavvufi eserlerdekenden, öte yandan ise müjdeleme amacıyla saraya sunulan rüya anlatılarındakinden farklı bir amaca yönelmiştir. Fatih Sultan Mehmed'in (ö. 886/1481) hocaları arasında gösterilen Osmanlı âlimi Molla Gürânî'nin (ö. 893/1488) Sultan II. Bâyezîd'e (ö. 918/1512) arzettiği rüyası,¹⁹ Halvetî şeyhi Seydî'nin Cem Sultan'ın saltanatını muştuladığı rüyası,²⁰ yine Biçâre Ana Karı (Kızı) adlı kadının II. Bâyezîd'in saltanat ve fetihlerini müjdelediği rüyası²¹ ikinci kısım anlatıların Osmanlı'daki erken örneklerindedir.

Asiye Hatun²² veya Sadreddinzâde²³ örneklerinin aksine Hafize Kadın'ın rüyaları, onun sosyal konumundan daha ziyade, ruh halini yansıtmaktadır. Onun rüyalarına *misafir olan zevat*, genel itibariyle sadrazam, ulemâ ve muabbir gibi ilmiye ve kalemiye sınıfından üst düzey kişilerdir. Hafize Kadın padişah, devlet erkânı ve ulemâ da dahil olmak üzere bütün halkı irşad etme vazifesini doğrudan Hz. Peygamber'den aldığı için bu kimseler karşısında dahi "seçilmiş kişi" olduğunu ifade edebilmektedir. Alemdar Mustafa Paşa ile konuştuğu rüyasında ifade ettiği gibi kadın olması hasebiyle sözünü dinlemediği için zaman zaman ümitsiliğe kapıldığı olmuştaysa da bu durum rüyaların geneline yansımamıştır. Kaldı ki rüyaların kaleme alındığı yıllardaki Osmanlı toplumunda kadınların sosyo-politik olaylar açısından bütünüyle kayıtsız/etkisiz bir konumda bulunmadığı vakanüvislerce ifade edilmektedir. Örneğin, Oğulokyan'ın *Ruznâme*'sinde anlatılanlar doğru ise 01 Mayıs 1808 (05 Rabîulevvel 1223) tarihinde İstanbul'daki bir grup kadın pahalılık ve açlık durumuna itiraz için biraraya toplanmış ve Cuma namazı için Bâyezîd Câmi'i'ne gelen padişaha arzuhalde bulunmuşlardır. Yazar, uçlarında çiğer asılı

19 886/1481 yılına tarihlendirilen ve Cem Sultan olayı ile ilişkilendirilerek okunmaya müsait olan bu belgede Molla Gürânî rüyasını şöyle anlatmaktadır: "*Bir insan gelüb beni sultana davet eyledi. Vardım bir harap eve girdim. Sultan beni bir hücre-i muzlim[ey]le davet eyledi. Girdim hücre-i muzlim[e]de sakalı kazanmış gördüm ve Ermeni kuşağın sarınur ve bir civan dahi yanında oturur. Ermeni suretinde sultan bana gazap izhar eder. Ammâ söylediği mühmelâttan hiçbir kelime fehmedemedim. Heman bidâr oldum. İmdi, bizim rüyamız hiç tehallüf etmez. Nice ki Karaman'da iki Ay gördüm, birisi tam ve birisi nakis. Nâgah nakis [Ay] ma'dum oldı. Mevta malumum degildir, lâkin ma'dum olurduk hazret-i a'lâya arzylemiştim. Ve hem sâir sulahâ sultanımı halini eyü görürler."* Bkz. OA, TS.MA.E., 0757/59.

20 OA, TS.MA.E., 0757/58.

21 OA, TS.MA.E., 0750/38.

22 Kafadar, "Mütereddit Bir Mutasavvif: Üsküplü Asiye Hatun'un Rüya Defteri: 1641-1643", 142.

23 Karahasanoğlu, *Kadı ve Günlüğü*, 123.

sırları sallayan kadınların “Efendimiz, uyan ve bizi düşün. Pahalılığa dayanmıyoruz, aç kaldık.” şeklinde nidalar attığını belirtmektedir. Hemen akabinde yer verdiği “Fakat beyhude çabalıyorlardı, çünkü Padişah’ın elinden bir şey gelmiyordu.” kaydıyla ise Sultan IV. Mustafa’nın (ö. 1223/1808) yönetimdeki etkisiz konumuna dikkat çekmektedir.²⁴

Bu noktada Hafize Kadın’ın Oğuluckyan’inkine benzer bir kanaati paylaştığı üzerinde durulabilir. Tabii ki bu kanaatin farklı bir bağlamda ve Sultan III. Selim (ö. 1223/1808) dönemiyle ilgili olarak serdedildiği nüansının gözden kaçırılmaması koşuluyla. Hafize Kadın, üç kızı kefereden kurtarmaya çalıştığı beşinci rüyasını anlatırken içten içe Müslümanların menfaatini düşünen padişahın bunu savunabilecek gücünün bulunmadığını, üstelik devlet erkânının desteğini alamadığını açıkça ifade etmektedir. Onun Sultan III. Selim’e söylediği “Benim kuvvetim yok şimdi kefereye virmem diyemem [?]. Benim âdemlerim bana imdâd etmiyor, varınız alınız.” cümlesi, bir geçim sorunundan daha ziyade, devletin iç ve dış dinamiklerindeki kaos ve tepe taklak olmuş sosyo-politik düzen intibasının dışavurumudur.

Kaynakça

- Atâullah Efendi, Şânî-zâde Mehmed, *Şânî-zâde Tarihi [Osmanlı Tarihi (1223-1237/1808-1821)]*, haz. Ziya Yılmaz, İstanbul: Çamlıca, 2008.
- Câbî Ömer Efendi, *Câbî Târihi: (Târih-i Sultan Selîm-i Sâlis ve Mahmûd-ı Sâni): Tahlil ve Tenkidli Metin*, haz. Mehmet Ali Beyhan, Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2003.
- Çelebi, İlyas, “Rüya”, *DİA*, XXXV (2008), 306-9.
- Çörekçi, Semra, “The Dream Diary of an Ottoman Governor: Kulakzade Mahmud Paşa’s *Düşnama*”, *International Journal of Middle East Studies* 53 (2021): 331-35.
- Derin, Fahri Ç., “Yayla İmâmî Risalesi: Târih-i Vekâyi-i Selimiyye”, *TED* 3 (1973): 213-72.
- Ecer, Ahmet Vehbi, *Tarihte Vehhabi Hareketi ve Etkileri*, Ankara: Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, 2001.
- Felek, Özgen, - Alexander D. Knysh, (ed.), *Dreams and Visions in Islamic Societies*, Albany: Suny Press, 2012.
- Fleischer, Cornell H., “Katiplerin Rüyalari: Osmanlı Kalemîyye Sınıfında Kehanet ve Endişe,” çev. Ahmet Tunç Şen, *Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII. Mecmua: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı*, haz. Hatice Aynur vdğr., İstanbul: Turkuaz, 2012.
- Georg Oğuluckyan’ın *Ruznâmesi (1806-1810 İsyancıları): III. Selim, IV. Mustafa, II. Mahmud ve Alemdar Mustafa Paşa*, trc. H. D. Andreasyan, İstanbul: Edebiyat Fakültesi Basımevi, 1972.

24 Georg Oğuluckyan’ın *Ruznâmesi (1806-1810 İsyancıları): III. Selim, IV. Mustafa, II. Mahmud ve Alemdar Mustafa Paşa*, trc. H. D. Andreasyan (İstanbul: Edebiyat Fakültesi Basımevi, 1972), 22.

- Kafadar, Cemal, "Mütereddît Bir Mutasavvıf: Üsküplü Asiye Hatun'un Rüya Defteri: 1641-1643", *Kim Var İmiş Biz Burada Yoğ İken (Dört Osmanlı: Yeniçeri, Tüccar, Derviş ve Hatun)*, İstanbul: Metis, 2022, 123-91.
- Karahasanoğlu, Selim, *Kadı ve Günlüğü: Sadreddinzâde Telhisî Mustafa Efendi Günlüğü (1711-1713) Üstüne Bir İnceleme*, 2. Baskı, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2021.
- Katz, Jonathan G., "Dreams in the Manaqib of a Moroccan Sui Shaykh: 'Abd al-'Aziz al-Dabbagh (d. 1131/1719)," *Dreaming Across Boundaries: The Interpretation of Dreams in Islamic Lands*, haz. Louise Marlow, Washington, DC: Harvard University Press, 2008.
- Kitâbü'l-Menâmât: Sultan III. Murad'ın Rüya Mektupları*, haz. Özgen Felek, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2014.
- Küçükaşçı, Mustafa S., "Medine", *DİA*, XXVIII (2003), 305-18.
- , "Mekke", *DİA*, XXVIII (2003), 555-75.
- Malinovski, Bronislaw, *Sex and Repression in Savage Society*, New York: Meridian Books, 1955.
- Marlow, Louise (ed.), *Dreaming Across Boundaries: The Interpretation of Dreams in Islamic Lands*, Cambridge: Harvard University Press, 2007.
- Niyazioğlu, Aslı, *17. Yüzyıl İstanbul'unda Rüyalar ve Hayatlar*, trc. Ayşen Anadol İstanbul: Doğan Kitap, 2020.
- Ödge, Ahmet, "Osmanlı Dönemi Tekke Hayatına Bir Örnek: Yiğitbaşı Veli ve Tarikat Usulü," *Osmanlı: Toplum*, haz., Güler Eren and Halil İnalçık, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 1999.
- Sabri Paşa, Eyüp, *Tarih-i Vehhâbiyan (Vehhâbîler Tarihi)*, trc. Süleyman Çelik, İstanbul: Bedir Yayınevi, 1992.
- Shaw, Stanford J., *Eski ve Yeni Arasında Sultan III. Selim Yönetiminde Osmanlı İmparatorluğu*, trc. Hür Güldü, İstanbul: Kapı Yayınları, 2008.
- Şama, Ekrem, *Osmanlı Düşünüyordu: Padişahların Salih Rüyaları*, İstanbul: Gonca Yayınevi, 2013.
- Tacizâde Sadî Çelebi, *Hayru Ahlâm*, Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 2580.
- Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivleri, *Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi, Evrak*, 0750/38.
- , 0757/58.
- , 0757/59.
- Veysi, Üveys b. Muhammed el-Alaşehirî, *Hâb-nâme-i Veysi*, haz. Mustafa Altun, İstanbul: MVT Yayıncılık, 2011.
- Yıldız Danacı, Aysel, "1807 ve 1808 Olaylarında İstanbul", *Antik Çağ'dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi: Siyaset ve Yönetim*, ed. Coşkun Yılmaz, İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş.; Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM), 2015.

Metin

[Hafize Kadın'ın Rüya Kayıtları]

[1] Bin iki yüz yigirmi iki senesinin mâh-ı Şâban-ı Şerîfinin ibtidâ cum'a gecesini sabaha karîb oldukda, kendümün asıl mûtad edindiğim sal[av]ât selâm [صَلَام] tahıyyât kılup seccâde üzerinde hâba vardığımda mânâda gök yüzüne bakdığımda üç 'aded beyaz büyük kuşlar üzerime aşağı [doğru] inerken bir sadâ geldi kim *"Bu kuşlar sana geldi."* deyü. Heman bu sadâdan sonra kuşlar tekrar havaya gök yüzüne vardıkda bakdım üç kuş üç balık olmuşlar; arkalarının göğe süründürler [?]. Sadâyı işitdim, heman der-'akab gök açılıp nuru âleme yayıldı. Aydınlık nûrun içinde yeşil yapraklı, dallı budaklı ağaçlar gördüm. Âniden gökden üç 'aded kızlar inüp doğru yanıma geldi. *"Peygamber 'aleyhi's-salâtü [ve's]-selâm sana gönderdi sakal-ı şerîfi; gönderdi gözüne sürme çekeceğiz."* didiler. *"Kalk abdest alup iki rek'at namaz kıl."* didiler. Yine mânâda kal-kup abdest aldım, iki rek'at namaz kıldım. Getirdikleri sakal-ı şerîfi gözüme sürme çeker gibi çekdiler.

[2] Yine işbu mâh-ı Şâban-ı Şerîf'de bir cum'a gecesinde de dahı kendümün asıl mûtad edindiğim üç ayları gündüz sâim gecelerim kâim iken, sabaha karîb oldukda seccâde üzerinde hâba vardığımda üç 'aded kızlar gelüp, *"Yüri senin ile gidelüm."* deyü, beni getürdiler bir mahalde bir sed üzerinde yeşil seccâde üstüne kodılar. Etrafıma bakdım istikbâl olduğum gibi yüksek yerden yukarı bir kafes içinde Peygamberimiz 'aleyhi's-salâ-

tü ve's-selâm namaz kılyormuş. Sabah namazı imiş. Ben de ana iktidâ etdim. Beraber ruku' sücûd idüp kıldım. Akşam namazını dahı beraber kıldım. Dört vakit namazda dahı iktidâ ettim, beraber kıldım. Akşamdır deyü evime gerüye geliyormuşum, sağ yanımdan bir sadâ geldi: "*Hâtun nirden geliyorsun?*" Ben didim ki: "*Peygamberimiz 'aleyhi's-salâtü ve's-selâmı otuz sene ziyaret etdim, namazda iktidâ etdim.*" didim. "*Sana ne didi?*" deyü benden su'âl etdiler. Ben dahı didim ki: "*Âhiretde bana, dün-yada pâdişaha emânet ol didi.*" didim. "*Dahı bir şey söylemedi.*" didim.

[3] Yine işbu mâh-ı Şâban-ı Şerîf'de bir cum'a gecesi sabaha karîb, mûta-dım üzere seccâde üzerine hâba vardığımda, "*Hâtun kalk seni götüre-lüm; Peygamberimiz 'aleyhi's-salâtü ve's-selâm ümmetlerine kevser içü-rüyor, seni çağırırlar.*" deyü sadâ işitdüm. Kim olduğun görmedim. "*Ni-re gideyüm, seni görmüyorum?*" dediğimde, "*Benim sadâma gel.*" didi. Sadâ olduğu tarafa vardım. Bir meydan-ı yeşillik sahrâ [س] yerler, halk-ı âlem dolu kalabalık, kevser içiyorlar. Cümlesi er kişi. Baktım ben-den gayrı nisâ tâife görmedim. Cemî'-i peygamberân makamları dahı varmış, ammâ kendülerini görmüyorum. Kevser viren âdemleri dahı görmüyorum. Ammâ koyup verdikleri kâs[e]leri görüyorum. İçen âdem-leri dahı görüyorum. Şimdi bana dahı bir kâse dolu getürdiler iç [dedi-ler]. "*Ben içmem, içine girüp gusül alacağım.*" [dedim]. "*Anın içine dü-şen ölür.*" deyü cevap virdiler. Ben dahı, "*Cânıma minnet, keşke böyle öleydüm.*" deyü içine balık gibi kendümi attım; dalup çıktım ol bir [öbür] yüzüne. Üzerimden sular akarak yol dutup evime geliyormuşum. Sağ ta-rarımdan bir sadâ işittim: "*Hâtun nerden gelürsen?*" "*Didiler, Peygambe-rimiz 'aleyhi's-salâtü ve's-selâm sevgili ümmetlerine kevser içirdi. Ben de ana girüp gusül alup geldim.*" dedim. "*Kevser içine âdem girse ölür, sen nasıl girüp sağ çıktın?*" didi. "*Sana ne haber söylediler?*" didi. "*Ben kimse[yi] görmedim*" [didim]. "*Görmesen dahı sende haberi vardır.*" de-yü "*Sana haberin söyleyem.*" didi. Ben de dahı "*söyle*" didim. "*Üç sene-den berü itdikleri ibadetler ibadet degildir. Eger kim pâdişah tarafın-dan, ricâl ü kibâr-ı ulemâ vü sulahâ, ümmet-i Muhammed'im diyen kimseler[in] cümlesi ve gerek hâllü hâlince âmme-i nâsa bu nasihati söyle. Eger söylemez ve eger itmezler cümleinin üç senelik ibadeti gider ve senin üç senelik ibadetin kabul olmaz.*" didi. "*Ne çâre benim elimden gelür? İş midir, beni kim dinler?*" didim. "*Sen Eyüb Sultan Câmi' kürsi*

şeyhine ve Ayasofya kürsî şeyhine, ikisine söylesen senden sâkıt olur. İtmezlerse anlar bilür.” didi. “Nedir haberin, söyle.” didiğimde, “Pâdişah ricâl-i kibârı cümlesi şerbette hamur yoğurup, yağlı gözleme bişirüp, üzerine şeker eküp Eyüb Sultan’da âmme-i ahâlîye ve fukarâlara ziyâfetlendirsün ve andan hâllü hâlince cümle nâs un alup kimi yağ ile kimi sac ile gözleme bişirüp câmi’lerde mahallelerde üzerine susam eküp yedirsünler.” didi. “Anlardan Hakk-ı sübhânâ ve teâlâ râzî ola ve Peygamberimizin şefâ’ati ola.” didi.

- [4] Bin iki yüz yigirmi üç senesi mâh-ı Ramazan-ı Şerîf’in beşinci gecesi, yine seccâde üzerinde sabaha karîb mânâda, “Mustafâ tebdîl olup, bir câmi’e gelmiş.” didiler. Ben dahı, “Bu haberi varup Mustafâ Paşa’ya câmi’de söyleyim ümmet-i Muhammed’e yazık olmasun, bunu meydana yine Mustafâ Paşa çıkardı.” didim. Câmi’-i Şerîf’e vardım. Kadınlar ile câmi’ dolu. Mustafâ Paşa dahı câmi’ içinde yalnız tebdîl oturuyor. Amma dışarısı kalabalık, er avrat karışık. Mustafâ Paşa kendüsi beni çağırdı. “Kadın üç kere rü’yâ gördün, Peygamber ‘aleyhi’s-salâtü ve’s-selâm haberlerini niçün bana söylemedin?” didi. Ben dahı, “Nasıl söyleyeyim? Ben bir nisâ tâife sen vezîr-i a’zâmsın. Benim gibi hakîr söylediği dinlenür mi?” dedimimde, “İşte efendim biliyorsun, kendün biliyorsun.” didiğimde, “Şimdi bende iş [?] kalmadı. Benden sonra kalabalık savdukda ümmet-i Muhammed’e söyle, yazık olmasın.” didi.

- [5] Yine bin iki yüz yigirmi senesinin Ramazan-ı Şerîf âhîrine yakın, sabaha karîb seccâde üzerinde mânâda Tophâne Çarşısı’na varmışım. Üç aded kızlar Fireng avratları arasında, yine Fireng avradı libâsında, ammâ Müslümanlara yakın cevablar Müslümanca söylüyorlar. Ben didim ki: “Sizler keferesiz, Müslüman cevabları sizlere ne lââyık? Kefere cevabları söyleyin.” didim. Bunlar didiler kim: “Bizler dahı Müslümanız, ammâ bizi gizli Müslümanlar sattılar. Şimdi kefereler kullanıyor.” didiler. “Ben size yardım ederim. Eger Müslüman iseniz gelün ben götürüyüm sizi.” didim.

Kızların biri semiz [?] al yanak imiş, ikisi [زابلت] sıtma dutmuş titreyürler. Semiz olan kız didi ki: “Bana oldu olacak, beni gecede on âdem kullanıyor. Müslüman içine gezecek yüzüm yokdur.” didi. Ol bir [öbür] iki kıza söyledim, “Sizi götürüyüm küffardan halâs ideyim.” didim. “Pek eyü” didiler, berâber arkam sıra geldi durdu. Kızlara sual ettim: “Kefe-

reler size dokundu [mu]?” Birisi didi ki: “Beni bozdular, çok kan akdı.” didi.

Kefere avratları gide dururlar, bunlara dahı “Yürü gidelim.” didiler. Ben dahı, “Size bunları virmem. Hiç Müslümanı keferes esîr idüp kullannur mu? Aslından Müslüman keferes esîr idüp Müslüman idegelmişdir. Hiç Müslüman keferes olur mu, esîr olur mu?” didim. Cümlesi varup pâdişah[a] şikâyet itmişlermiş; “Bizim esîrimizi elimizden aldılar.” deyü. Pâdişah dahı, “Benim kuvvetim yok şimdi kefereseye virmem diyemem [?]. Benim âdemlerim bana imdâd etmiyor, varınız alunuz.” dimişmiş. Küffârlar gelüp bana hücum idüp ellerinde birer ağaç uzattılar. Ben dahı, kızlar dahı korkup titredim.

Nâgehân bir sadâ işitdim: “Korkma hâtun! Pâdişahın ağzında[ki] cevabı anlardır [?], ammâ içerüsünde olan cevabı sensin. Kızları virme.” didi. Ben dahı, “Hiç aslından gördünüz mü kâfire da’vâcı olub Müslümanı kâfire virmek olur mu?” deyüb, sadâ viren tarafa arkalanup küffârlara azarlayup yeginletdim. Ol taraftan bir siyah kabzalı, başı siyah topuz avucuma sokdular. Bu topuzu kefereler karşı itdim. Varup önünde gelen büyüklerine dokunup leşi iki parça olundu. Anı gören gelen küffâr gerüye kaçdı, gelmedi. Kızları kurtarup uyandım.

[6] Bu sene Ramazan Bayram[1] gününden sonra cum’a gece[si] yine sabaha karîb seccâde üzerinde hâba vardığımda [şunu gördüm]: Âsitâne içinde bir ‘ulemâ kavuklu âdem, “Bir rü’yâ gördüm [?]” deyü ta’birciye gelmiş. Ben dahı seccâde üzerinde tesbih çekdiğim yerde anı görüp cevabları nedir deyü bakıyormuşum.

Mu’abbir “Nedir gördüğün?” deyü sual etti. “Cehennem ateşi ayağa kalkup bu âlemi yakayur sınavur. Öyle bir ateş kim cihânı dutmuş.” diyor. “Ammâ işte bu seccade üzerinde oturan hâtun kişi gelüp ağzı ile su püskürdü, ol ateş kalmadı gitdi.” didi.

Mu’abbir dahı cevap virdi kim: “Bu âlem-i nâs birbirine düşdü, birbirini katletdi. İşte Hak tarafından cehennem ‘azâb oldurdu. Bu hâtun ağzından su püskürdüğü Hak tarafından Peygamber ‘aleyhi’s-salâtü ve’s-selâmdan bunda biraz haber oldu, ammâ kimse etmedi. Beş sene oldu halk böyle cehennem ‘azâbına lâıyk oldu. Eger bu hâtunun dedigi haberi iderseler ol cehennem ateşi sönür. Ölenler dahı şehid olur, kalanlar gâzi olur.”

[7] Kurban Bayramı gecelerinde[n] bir gece cum'a gecesi yine sabaha karfîb seccâde üzerinde hâba vardığımda mânâda gök yüzine baka duruyordum. Dünya göğü bir kara deniz gibi siyah oldu. Hava bulutdu, kat kat üzere nurlu nurlu gökler gördüm. Hayran oldum. Bir zencir ile hamâil asılı duruyor. Hamâil ol kadar sallanur kim, ya'nî "*Zenciri koparup aşağı düşeyim.*" deyü çabalayur. Peygamberimiz 'aleyhi's-salâtü ve's-selâm, gûyâ kim bir balık sûretinde yılan gibi olup varup hamâile sarılmış. "*Etmeyesiz düşmeyesin, eger sen düşersen yer gök aşağı düşer, ümmet-i Muhammed harab olur. Sen yerinde dur hareket etme, ben ümmet-i Muhammedi düz iderem, eyü iderem.*" Hamâil sabretti birden kendüsünü Peygamberimiz 'aleyhi's-salâtü ve's-selâm aşağı bırakmış. Hamâil dahı mahzûn olmuşmuş. "*Fâtımâ-yı habîb adına.*" deyü sadâ geldi; "*Mahzûn olma, ben getüreyim.*" didi. Aşağı indi Peygamberimiz 'aleyhi's-salâtü ve's-selâm ile beraber göğe çıktı. Hamâil ile beraber oldılar, öyle uyandım.

